

**НОВІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
„ІНОЗЕМНА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ”
ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

УДК 378:81'243

Шалацька Г.М.

**НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА „ІНОЗЕМНА МОВА
ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ”
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Знання іноземної мови є запорукою успіху у майбутній професійній діяльності, ефективного міжкультурного спілкування, обміну досвідом із закордонними колегами та відкриває шляхи до світових наукових здобутків. Тому ставляться високі вимоги до рівня володіння іноземною мовою за обраним фахом, що передбачає розвиток всіх видів мовленнєвої діяльності, уміння грамотно висловити письмово власну думку, логічно побудувати усне висловлювання, правильно інтерпретувати науковий текст та підтримати розмову з іноземним колегою. Порівняння та аналіз програм навчання дасть можливість встановити наявні подібності та відмінності у підходах до навчання дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням” та розробити більш ефективні шляхи підготовки майбутніх фахівців до професійної іншомовної комунікації.

Методичних проблем та організації навчання студентів різних спеціальностей з дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням” торкнулися у своїх дослідженнях Вовчаста Н., Златнікова В., Драб І., Кашук М., Король С., Матвєєва К., Наумкіна О., Олендр Т., Павлішак О., Сокол Г., Сура Н. та інші науковці. Особливості вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням у немовних вищих закладах освіти досліджували Акапян Т., Гетманська М., Малиновська О., Марканян О., Масон С., Махиня А., Несин Ю., Панасенко Г., Покушалова Л., Телященко В. та інші.

Метою написання статті є висвітлення змісту та порівняльний аналіз чинних навчальних програм з дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням” у закладах вищої освіти України.

Предметом аналізу є чинні навчальні програми з дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням”, укладені у 2016 та 2017 роках Київським національним університетом ім. Т. Шевченка, Харківським національним економічним університетом ім. С. Кузнеця та ДВНЗ „Криворізький національний університет”.

Розглянемо основні визначення та нормативні документи, які зумовлюють вимоги до змісту навчання, до якості освіти та враховуються під час розробки навчальних програм з вивчення дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням”. Відповідно до статті 10 Закону України „Про вищу освіту” від 01.01.2018 „стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти і наукових

установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності. Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми: 1) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; 2) перелік компетентностей випускника; 3) нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; 4) форми атестації здобувачів вищої освіти; 5) вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти; 6) вимоги професійних стандартів” [Закон України 2018: 2].

Відповідно до пункту 17 статті 1 „Основні терміни та їх визначення” цього ж Закону „освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма – система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти” [Закон України 2018: 1]. На підставі стандарту вищої освіти та освітньо-професійної програми заклад вищої освіти за кожною спеціальністю розробляє навчальний план, який визначає графік навчального процесу, перелік та обсяг навчальних дисциплін, форми проведення занять, форми проведення поточного й підсумкового контролю, час, відведений на проходження практики та самостійну роботу студентів.

Навчальна програма визначає загальний зміст дисципліни, послідовність і організацію форм вивчення навчальної дисципліни, вимоги до знань і вмінь. На підставі навчальної програми дисципліни та навчального плану складається робоча навчальна програма дисципліни. Згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в ДВНЗ „Криворізький національний університет” „основою для складання робочої навчальної програми є система змістових модулів, наведена у відповідних освітньо-професійних програмах стандартів вищої освіти України з урахуванням змісту компетенцій фахівця. Робоча навчальна програма дисципліни містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного й підсумкового контролю” [Положення про організацію освітнього процесу 2015].

Малиновська О. та Масон С. вважають, що „вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням має на меті – формування у студентів знань, навичок та вмінь професійно орієнтованої комунікації з урахуванням особливостей міжкультурної комунікації” [Малиновська 2017: 175]. На їх думку, вивчення іноземної мови за фахом – це процес формування та розвитку „іншомовних та професійних знань, інтеграція лінгвістичної та професійної компетенцій” [Малиновська 2017: 176]. Дослідники узагальнюють досвід цілого ряду вчених та роблять висновок, що „суть професійно орієнтованого навчання іноземних мов полягає в його інтеграції зі спеціальними дисциплінами, тобто це – інтеграція навчальної дисципліни „Іноземна мова” в загальний курс професійної підготовки спеціаліста-нефілолога” [Малиновська 2017: 176].

Відповідно до робочої програми навчальної дисципліни „Англійська мова за професійним спрямуванням” для студентів галузей знань 0403 системні науки та кібернетика, 0501 Інформатика та обчислювальна техніка Київського національного університету ім. Т.Шевченка вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням відбувається протягом 7 та 8 семестрів (288 годин). Програма навчальної дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням” для студентів усіх спеціальностей та усіх форм навчання Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця передбачає вивчення цієї дисципліни протягом 2 семестру (150 годин). На вивчення цієї дисципліни студентам спеціальності 121-б „Інженерія програмного забезпечення” у ДВНЗ „Криворізький національний університет” відводиться 345 годин у період з 1 по 4 семестри. Форма підсумкового контролю, передбачена усіма розглянутими програмами, однакова – залік. Лише у ДВНЗ „Криворізький національний університет” перший рік вивчення „Іноземної мови за професійним спрямуванням” завершується підсумковим екзаменом.

Навчальні заклади вільні у виборі посібників та підручників, які б відповідали майбутньому фаху студентів. Навчальні програми включають вивчення тем професійного спрямування, що опрацьовуються на заняттях з іноземної мови та входять до плану самостійної роботи. До складу змістових модулів Харківського та Криворізького університетів, на відміну від Київського університету, входять теми з граматики, що дозволяє студентам краще оволодіти іноземною мовою відповідно до свого фаху.

Спираючись на розглянуті програми та власний досвід, можемо сформулювати загальну мету вивчення дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням”: формування іншомовної професійно орієнтованої комунікативної компетентності, інтеграція іншомовного навчального матеріалу зі спеціальності, виховання культури міжособистісного спілкування, формування лінгвістичної та комунікативно-діяльної іншомовної компетентності у професійній сфері, поглиблення знань про будову іноземної мови, особливості функціонування певних мовних моделей та структур, для забезпечення ефективного спілкування у професійному середовищі, формування у студентів умінь користуватись іноземною мовою як інструментом пізнання. Для досягнення поставленої мети ми пропонуємо такі завдання: підвищення рівня лінгвістичної й комунікативно-діяльної професійної підготовки, удосконалення різних видів мовленнєвої діяльності для формування основних складових іншомовної професійної комунікативної компетентності, оволодіння лексичними і граматичними компетенціями на базі реальних комунікативних ситуацій, інтеграція тем з фахових дисциплін, вивчення специфіки використання іноземної мови у професійній сфері для обміну науковою інформацією, ознайомлення з міжкультурними особливостями, формування у студентів умінь самостійної пошукової та креативної

роботи, перетворення мови на реальний інструмент набуття знань про сучасне європейське та світове суспільство.

Таблиця

Порівняльна таблиця навчальних програм дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням”

	Київський національний університет ім. Т. Шевченка	Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця	ДВНЗ „Криворізький національний університет”
Кількість годин на один семестр	144	150	90/75
Форма звітності	залік	залік	залік/екзамен
Кількість змістових модулів	4	2	4
Компетентності, розвиток яких передбачено	комунікативна, стратегічна і дискурсивна	лінгвістична, комунікативно-діяльнісна, соціокультурна, міжкультурна	комунікативна, комунікативно-пізнавальна, лінгвістична
Форми контролю	семінари-презентації, наукові доповіді, статті, тези доповідей, есе, виконання тематичних і підсумкових контрольних робіт	презентації, захист індивідуальних науково-дослідних завдань	індивідуальні навчально-дослідні завдання, захист проекту, презентація, індивідуальна співбесіда, дискусія, комп’ютерні тести, контрольні роботи
Методи навчання	не вказані	дискусії, мозкові атаки, кейс-стаді, метод сценаріїв, комп’ютерні симуляції	рольові та ділові ігри, метод проектів

Як видно з таблиці під час вивчення дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням” акцент робиться на формуванні комунікативної компетентності студента. Наявність тем з граматики у програмах Харківського та Криворізького університетів підтверджує бажання формувати лінгвістичну компетенцію, яка передбачає володіння знаннями з фонетики, лексикології,

фразеології, морфології, синтаксису і стилістики іноземної мови та підвищення загальної грамотності студента. На наш погляд, під час розробки робочої програми необхідно більше уваги приділяти формуванню професійної та міжкультурної комунікативної компетенції, що зможе допомогти становленню студента як майбутнього фахівця, підготує його до участі у міжнародних проєктах та сприятиме ефективному спілкуванню із закордонними колегами.

Форми контролю та методи навчання, передбачені програмами, спрямовані на перевірку усіх видів мовленнєвої діяльності (читання, письма, говоріння та аудіювання), містять як усні, так і письмові завдання, тестові роботи, а також підготовку творчих проєктів. Усі програми об'єднує те, що велика увага приділяється розвитку комунікативних навичок студентів, підготовці їх до публічних виступів та відстоювання власної точки зору під час дискусій та захисту проєктних робіт.

Навчальними програмами з дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням” визначено перелік того, що студент повинен знати і вміти по закінченню вивчення курсу. Отже, у результаті вивчення навчальної дисципліни він повинен знати: лексичний матеріал (теоретичний матеріал із основних тем дисципліни та термінологічну лексику); граматичний матеріал (складне речення, типи підрядних речень, умовні речення, непряма мова, модальні дієслова, інфінітив, герундій, види дієприкметникових комплексів, граматичні структури, типові для усної й письмової професійно-орієнтованої комунікації); функціонально-стилістичні особливості текстів; правила ділового етикету та особливості міжкультурної комунікації; стилі професійного спілкування. По закінченню вивчення курсу студент повинен вміти: брати участь в обговореннях, дебатах, бесідах з тем, пов'язаних із спеціальністю, наводити аргументи та відстоювати власну точку зору; презентувати іншомовну інформацію професійного характеру у вигляді переказу, доповіді, монологу; ефективно користуватися іноземною мовою у професійній діяльності; розуміти зміст аутентичних текстів професійно-орієнтованого характеру; здійснювати пошук інформації та аналіз даних, необхідних для вирішення умовно-професійних завдань; сприймати на слух зміст навчальних аудіоматеріалів професійного спрямування; здійснювати ефективну професійну комунікацію з представниками інших культур.

Для удосконалення програм з дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням” необхідно залучити до їх розробки викладачів з профільних кафедр і узгодити з ними теми, які будуть актуальними, обов'язковими та цікавими для студентів як майбутніх спеціалістів обраної галузі знань. Така інтеграція навчального матеріалу сприятиме формуванню всіх складових професійної компетентності та дасть змогу більш якісно підготувати фахівця.

Завдяки аналізу програм та порівнянню кількості годин, які відводяться на вивчення дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням” ми можемо спостерігати велику різницю у очікуваних результатах володіння іноземною мовою на фаховому рівні. Ще однією проблемою, яка стоїть перед нами є великий розрив у часі між періодом вивчення цієї дисципліни та

переходом студента до професійної діяльності. Один чи два роки відведені на вивчення іноземної мови за обраним фахом не дають повною мірою розглянути всі необхідні теми та відпрацювати ситуації професійного спілкування. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз форм та методів навчання дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням” з метою оптимізації процесу вивчення курсу та підвищення якості знань студентів.

Література

Голівер Н.О. 2017 Робоча програма навчальної дисципліни „Англійська мова (за професійним спрямуванням)” / розробники : Н.О. Голівер, І.Г. Бондар, І.В. Лях – Кривий Ріг, 2017;

Закон України 2018 – Закон України „Про вищу освіту”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>;

Малиновська О. Л. 2017 – „Іноземна мова за професійним спрямуванням” як інтегрована навчальна дисципліна в оволодінні іншомовною компетенцією з фаху / О. Л. Малиновська, С. Р. Масон // Науковий вісник НЛТУ України. – 2017. – Вип. 27(5). – С. 175-178;

Міхайлова Л.З. 2016 – Програма навчальної дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням” для студентів усіх спеціальностей усіх форм навчання / укладачі : Л.З. Міхайлова, Ж.М. Гончарова – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.hneu.edu.ua/web/public/moved/hneu/Bakalavr_Magistr/Programa/Inozemna_mova_za_profesiynym_spryamuvannyam.pdf;

Положення про організацію освітнього процесу 2015 – Положення про організацію освітнього процесу в ДВНЗ „Криворізький національний університет”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://knu.edu.ua/uploads/files/resursi/normativ/polozhen_organyz_navch_proc2015_2.pdf;

Ребенко М.Ю. 2017 – Робоча програма навчальної дисципліни „Англійська мова за професійним спрямуванням” / розробник : М.Ю. Ребенко – К., 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://csc.knu.ua/media/filer_public/a1/ff/a1ff61e9-d9fe-42d6-b057-4c48aa536d40/b_engl_all_4_7_8.pdf.

Шалацька Г. М. Навчальна дисципліна „Іноземна мова за професійним спрямуванням” у закладах вищої освіти.

У статті висвітлено зміст та проведено порівняльний аналіз чинних навчальних програм з дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням”. Це дало можливість встановити наявні подібності та відмінності у підходах до навчання дисципліни. Розглянуто нормативні документи, які зумовлюють вимоги до змісту навчання, до якості освіти та враховуються під час розробки навчальних програм. Сформульовано мету та завдання вивчення дисципліни „Іноземна мова за професійним спрямуванням”, побудовано порівняльну таблицю навчальних програм, визначено основні форми контролю та методи навчання, визначено перелік того, що студент повинен знати і вміти по закінченню вивчення курсу. Зроблено акцент на

необхідності приділяти більше уваги формуванню професійної та міжкультурної комунікативної компетенцій, а також залучати до розробки програм викладачів з профільних кафедр, узгоджувати з ними теми, які будуть актуальними, обов'язковими та цікавими для студентів як майбутніх спеціалістів обраної галузі знань. Окреслено основні проблеми та визначено шляхи їх подолання з метою оптимізації процесу вивчення курсу та підвищення якості знань студентів.

Ключові слова: навчальна програма, стандарт вищої освіти, інтеграція, компетенція.

Шалацкая А. Н. Учебная дисциплина „Иностранный язык в профессиональной сфере” в высших учебных заведениях.

В статье отражено содержание и проведен сравнительный анализ действующих учебных программ по дисциплине „Иностранный язык в профессиональной сфере”. Это дало возможность определить существующие сходства и отличия в подходах к обучению дисциплины. Рассмотрены нормативные документы, которые предопределяют требования к содержанию учебы, к качеству образования и учитываются во время разработки учебных программ. Сформулирована цель и задания изучения дисциплины „Иностранный язык в профессиональной сфере”, построена сравнительная таблица учебных программ, определены основные формы контроля и методы обучения, определен перечень того, что студент должен знать и уметь по окончании изучения курса. Сделан акцент на необходимости уделять больше внимания формированию профессиональной и межкультурной коммуникативной компетенций, а также привлекать к разработке программ преподавателей профильных кафедр, согласовывать с ними темы, которые будут актуальными, обязательными и интересными для студентов как будущих специалистов избранной ими области знаний. Очерчены основные проблемы и определены пути их преодоления с целью оптимизации процесса изучения курса и повышения качества знаний студентов.

Ключевые слова: учебная программа, стандарт высшего образования, интеграция, компетенция.

Shalatska H.M. An academic discipline „Foreign language for specific purposes” in the higher educational institutions.

The article reflects the content and conducts a comparative analysis of the current curricula in the discipline „Foreign language for specific purposes”. This made it possible to identify existing similarities and differences in approaches to teaching discipline. The article considers the normative documents that predetermine the requirements to the content and quality of education, which are taken into account during the development of curriculums. The goal and tasks of studying the discipline „Foreign language for specific purposes” are formulated, a comparative table of curriculums is constructed, basic forms of control and methods of training are determined, a list of requirements to the student knowledge and skills after ending the course is defined. We emphasize the need to pay more attention to the formation of

professional and intercultural communicative competencies, and to involve the professors from specialized departments in the development of curricula for coordinating the topics that will be relevant, compulsory and interesting for students as future specialists in the particular field. The article outlines the main problems and determines the ways of their overcoming for the purpose to optimize the process of studying the course and improve the quality of students' knowledge.

Key words: curriculum, higher education standards, integration, competence.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2018 р.

Прийнято до друку 24.03.2018 р.

Рецензент – д.пед.н., проф. Шехавцова С.О.

УДК 8' 11 : 378. 147 : 371. 315

Я. Є. Думашівський

**СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНИ „ІНОЗЕМНА
МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ” ТА МЕТОДИЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ЇЇ
ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Актуальність дослідження. У зв'язку з переходом до кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП) сукупність теоретичних і практичних проблем, що пов'язані з процесом викладання іноземних мов у вищій школі, потребує узагальнення наукових здобутків сучасної вітчизняної і зарубіжної педагогічної науки.

Викладання дисципліни „Іноземна мова професійного спілкування (професійного спрямування, за професійним спрямуванням)” (ІМПС) за кредитно-модульною системою набуває особливої актуальності, бо її виклад і засвоєння контролюються особистими досягненнями в навчальній діяльності кожного студента. Об'єктивне оцінювання рівня засвоєваності вивченого матеріалу на різних етапах сприяє переконливій мотивації вивчення дисципліни ІМПС [Гулкевич 2007: 157]. Отже, актуальність статті визначається самою проблематикою реформи вищої освіти, а її мета - розгляд основних складових частин навчального процесу щодо викладання дисципліни ІМПС, узагальнення набутого досвіду вітчизняних і зарубіжних учених-освітян та подання авторського бачення окремих аспектів викладання дисципліни ІМПС у ВІШ під час переходу до кредитно-модульної ситеми навчання.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, європейська кредитно-трансферна система дає можливість залучати студентів до осмисленого виконання навчальної програми і, передусім, до творчого самооцінювання усіх результатів щоденної активності, правильного розуміння необхідності складати іспит за результатами проміжного та